

ล่ำกลอนทำนองขอนแก่น		
สถานที่ : ตำบลบ้านทุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น		
ข้อมูลเจ้าของภูมิปัญญา		
ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา : นายมุตริ วังสีดี อายุ ๔๒ ปี		
ที่อยู่	๒๕๕ หมู่ ๑ ตำบลบ้านทุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	
อาชีพ	ศิลปินหมอลำ อายุการศึกษาภูมิปัญญา ๒๕ ปี	
ชื่อภูมิปัญญา : ล่ำกลอนทำนองขอนแก่น		
ข้อมูลภูมิปัญญา		
<p>ล่ำกลอนมีอยู่ด้วยกันหลายทำนองตามแต่ท้องถิ่น ล่ำกลอนเป็นแม่แบบของการลำประเภทอื่นๆ จากนั้นก็จะเป็นลำเพลิน เมื่อนำลำเพลินและกลอนมาผนวกกัน ก็จะกลายเป็นลำซิ่ง ส่วนลำเรื่อนั้นเกิดขึ้นมาทีหลัง โดยแต่ละบทจะเรียกว่า “ยก” โดยเรียงลำดับดังนี้</p> <p>ยกที่ ๑ ไหว้ครู</p> <p>ยกที่ ๒ ประกาศศรัทธา (พูดกับเจ้าภาพ)</p> <p>ยกที่ ๓ ถามข่าวบ้าน (ถามข่าวคราวโดยให้ผู้ชายถามข่าวผู้หญิง) โดยจะโต้ตอบกันตลอดคืน</p> <p>ยกที่ ๔ บาปบุญคุณโทษ</p> <p>ยกที่ ๕ นิทาน เช่น สีนมโนราห์ (พระสุนทรโมราห์) การะเกด ขุนช้างขุนแผน</p> <p>เมื่อก่อนจะลำกันจนสว่างอาจจะมีหลายๆยกเพิ่มขึ้นมากกว่านี้ หากแต่เนื้อความก็จะอยู่ในเนื้อหาของ ๕ ยกนี้ ในบางครั้งอาจเรียกยกว่า “กลอน” (คำกลอน) หลังจากลำเสร็จแล้วก็จะลำล่องลา และเต้ยลา “สมควรแล้วนะท่านหนาหมอลำขอลาไปก่อนแล้ว” มักจะเป็นทำนองเต้ยพม่าไปพร้อมกับการเป่าแคน มักจะเป็นการร้องกันไป แต่จะไม่ลำเร็วเหมือนในปัจจุบัน</p> <p>การลำเมื่อก่อนหมอลำชาย ๑ คน หมอลำหญิง ๑ คน หมอแคน ๒ คน ส่วนเวทีสำหรับแสดงนั้น เจ้าภาพจะเป็นคนทำขึ้นมาให้ โดยใช้ต้นมะพร้าวเป็นเสาหลัก แล้วก็ปูแป้น (ไม้กระดาน) ในการทำเวที ยกธงทิวขึ้นเป็นสาย มีบั๊กอันโหล(ไม้ค) ไว้ ๒ ตัวสำหรับหมอลำฝ่ายชายและหญิง บางครั้งการสร้างเวทีก็ไม่แข็งแรง ทำให้บางครั้งก็จะเหยียบเวทีทะลุลงไป หลังจากนั้นได้มีการนำเอากลองทอม (กลองคองก้า) เข้ามาตีผสม โดยมีที่มาที่ไปจากการที่ผู้มาชมแล้วปรบมือเคาะขุดเคาะหม้อไปด้วย จากก็เริ่มนำฉิ่งเข้ามาและพิณ โดยในช่วงนี้เริ่มมีการประยุกต์เป็นลำซิ่งแล้ว</p> <p>การล่ำกลอนและลำเรื่อนั้นต่างก็เป็นพื้นฐานที่หมอลำจะต้องฝึกฝน หากแต่ล่ำกลอนสามารถนำลำเรื่องไปผสมได้ แต่ลำเรื่อนไม่สามารถนำลำกลอนไปผสมได้ ฉะนั้นล่ำกลอนจึงเป็นการลำที่กว้างกว่าลำเรื่อ</p> <p>ส่วนการสืบทอดนั้น สืบทอดให้กับลูกหลาน และลูกศิษย์</p> <p>เมื่อก่อน หมอลำเป็นอาชีพหลัก แต่ทุกวันนี้เป็นอาชีพเสริม เมื่อก่อนเป็นอาชีพที่มั่นคง ลำแล้วรวย แต่เดี๋ยวนี้อันหมอลำคนอื่นๆ เกิดขึ้นมามาก การแข่งขันในเชิงธุรกิจมีมาก ดังนั้นถ้ามีงานก็ไปแต่ถ้าไม่มีงานก็ไม่</p>		

เป็นไร ก็ทำอาชีพอื่นๆไปด้วย เอาประสบการณ์เก็บไว้เพื่อเอาไว้สอนลูกหลาน ว่าเคยได้ทำอะไรบ้าง เพราะมันเป็นมูล(มรดก) ของพ่อของแม่ที่สืบทอดกันมา โดยได้รับการถ่ายทอดมาจาก**คุณพ่อคำเบา เพชรเสียงทอง**

การจดบันทึกกลอนลำเมื่อก่อนจดเพื่อให้จำได้ แต่ปัจจุบันนี้ไม่ต้องจดแล้วเพราะลำจอนมีความชำนาญสามารถนึกใช้ได้ตอนไหนก็ได้ ตัวคุณพ่อไม่ได้หวังเอาผลงาน ศิลปินแห่งชาติพ่อไม่ได้หวัง แต่ถ้าเป็นคนอื่นที่เขาจะเอาเป็นผลงานก็จะมีกำกับและพิมพ์ไว้ และคุณพ่อจะเป็น “ครูพักลักจำ” ถ่ายทอดด้วยสติปัญญา หากผู้ใดที่ต้องการจะได้จะต้องฟังแล้วจดบันทึกเอาเอง เอกสารเกี่ยวกับกลอนลำบางส่วนยังเหลืออยู่บ้างจากการได้มาจากครูบาอาจารย์ก็จดเก็บไว้ เมื่อย้ายบ้านเอกสารก็หายบ้าง หนักบ้าง

ลำกลอนนั้นเป็นลักษณะของผู้เชี่ยวชาญ กล่าวคือ หมอลำจะต้องใช้ไหวพริบปฏิภาณกับความรู้ที่ได้ฝึกฝนมาผนวกกับเรื่องราวที่ได้พบเห็นมา ก็สามารถพูดขึ้นเป็นกลอนลำได้ เพราะส่วนมากกลอนลำจะเป็นคำที่ใช้ในชีวิตประจำวันพูดติดปากไปอยู่แล้วด้วย เช่น คำพูด คำอวยพร

หมอลำคือผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญเปรียบเหมือนแพทย์ที่เชี่ยวชาญ แต่เชี่ยวชาญกันคนละอย่าง อันเกิดจากการพูดบ่อย ไปลำบ่อยเพราะคำพวกนั้นมันติดปากพูดอะไรก็จะเป็นคำกลอนไปหมด

การแต่งกลอนลำ

ก่อนที่จะแต่งกลอนลำนั้นจะต้องไปเห็นกิจกรรม สัมผัสกับเรื่องราวที่จะมาแต่งก่อน เพื่อให้บรรยากาศต่างๆได้ซึมซับเข้าไปในความทรงจำแล้วจึงค่อยถ่ายทอดออกมาเป็นคำกลอน แต่ละประโยคจะไม่เกิน ๘ คำ (แต่ทั้งนี้ไม่รวมคำที่เป็นคำทำนองอื่น เช่น เต๋อ นะ นั้นเต๋อ) คล้องกันไปเรื่อยๆ หากทำเป็นสระเสียงใดในวรรณคดีไปก็จะมีสระนั้นผสมอยู่ด้วย คล้ายกับภาคกลาง แต่ลำกลอนจะมีความโดดเด่นด้านสำนวน

ตัวอย่างการลำกลอนไหว้ครู

โละน้อ.....(ต่ำ)

เอาละนี้ว่าพุทธรัดตะนัง อัมรัตตะนัง

แล้วฮ้านี้กุทสันโทโกนา กัสโปโคตะโม

(**จั่งวีาศรีเอ๋ยศรี**) **ข้า** ศรีอาริยะเมตตัยโย

จั่งวีาศุณเอย์คุณ คุณบิตรมารดา

จั่งวีาศุณเอย์คุณ คุณครูบาอาจารย์

ทั้งคุณศิลคุณทานจงมาปกราหวัง

จงมากังมาเลี่ยมหมอลำไว้

โละน้อ.....นวลน้องเอ๋ย

เอาละนี้ วีาสุธสาจั่งวีาสุธเต๋อ

อภิวันนะน้อมจอมใจแจ้วแจ้น(แก้วแก่น)

คุณพระยกใส่เกล้ากวมกุมใส่เศียรละกะ(**ทุกสิ่งกักราบวันทา**) **ข้า**

คุณครูบาหะพวกราจารย์สอนละซังพรชูคำ

ชูคำผู้ข้าล้าวันนี้เวทีสนามวง

(ปวงนั้นเดอ)ข้า ปวงประชาทางพื้นแผ่นดินใต้

ยามนั้นเด้อ ยามผู้ข้านี้ได้ นี่ได้ออกค้ำวกลอนแถลง

สาธุเด้อขอให้แบ่งย่อยก ให้แบ่งย่อยกกะล้าคำความกุ่ม

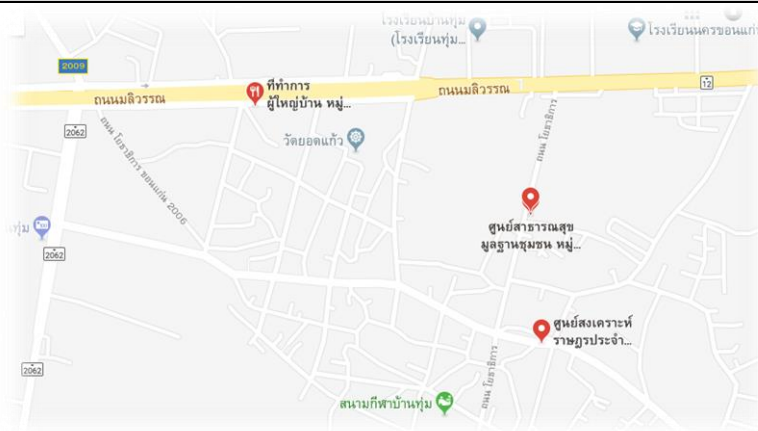
ความกุ่มกับคุ่มสถานที่เฮือนชานบ้านซ้อง

บ้านซ้องผู้ข้าลองกล้าวเอาประนมไหว้ทั่วแดน

ตลอดโขงแม่น้แล่นแผ่นดินแดนด้านเทว.....

(มูลตรี วังสีดี, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ : สัมภาษณ์)

พิกัด (สถานที่)

ข้อมูลผู้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปีการศึกษา ๒๕๖๐

ชื่อผู้ศึกษา	นายพงษ์ศักดิ์ มากสูงเนิน	
หลักสูตร	ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู (ป.บัณฑิต) รุ่น ๔	
รายวิชา	ความเป็นครู (๘๐๐๕๒๐๑)	
เน้นศึกษา	ครูกับการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	
คณะ	ศึกษาศาสตร์	

สถานที่ศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถานที่ทำงาน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่ายมัธยมศึกษา (มอดินแดง)

อาจารย์ผู้สอน

๑	รองศาสตราจารย์ สำเร็จ คำโหมง (ครูภูมิปัญญาไทย, ศิลปินมรดกอีสาน)
๒	อาจารย์ ดร.พา อักษรเสื่อ
๓	อาจารย์ ดร.ธีรภัทร โคตรบรรเทา
๔	อาจารย์ สุชาดา ลดาวัลย์
๕	อาจารย์ อัจฉริยะ วงษ์คำชาว
๖	อาจารย์ บุญจันทร์ เพชรเมืองเลย